

Излази сваке недеље
на читавом табаку.

Донеси шиљу се уред-
ништву, а претплата и
огласи А. Пајевићу у Н. Сад.

ГЛАС НАРОДА.

Цена је листу:
на годину 3 фор.
на осам месеци . . . 2 "
на четир месеца . . . 1 "
за Србију годишње 4 "

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ 5 НОВЧ. ОД СВАКЕ ВРСТЕ И 30 НОВЧ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ. ЦЕНЕ СУ ЗНАТНО НИЖЕ ЗА ОНЕ
ОГЛАСЕ, КОЈИ ШТО ЧЕШЋЕ ИЛИ У ШТО ВЕЋЕМ ОБИМУ ИЗЛАЗЕ У ОВОМ ЛИСТУ.

М У Ж И Ж Е Н А.

III.

Здрави родитељи рађају здраву децу, а болест
родитељска свети се и потоњим коленима. Ко-
лико је јадних сирота, што се роде, да преболују
неколико година, па да онда угину. Па није ли то
грех, рађати така створења? Доста је, ако и здра-
ви још за детињства осироте, а камо ће нам душа,
кад болесне и нејаке за собом оставимо. Грех је
дакле болесну се женити ил' удавати, а тај се грех
свети на невиним сиротама.

Поред правих болести, за које се зна, да и на
потомство прелазе, ваља нам овде споменути неке,
за које наш свет и не зна, да утичу на здравље
и живот дечији. Амо снада велика болест, глухоћа,
сулудост, и читава поворка других иначе невиних
болести. Све то може да пређе на потомство и да
се у њему тек развије као права страхотна боља.
Од глухих родитеља рађају се деца, која пате од мож-
даних болести, а мождане болести јављају се разно: час
као глухоћа и глухо-немило, час као водена болест
у мозгу и лудило, час као грчеви и узетост и т. д.
Јектичави родитељи рађају обично скроз и скроз бо-
лесну јадну децу, па тако је и код других болести
родитељских, за које и сами знате.

Болест урођена не мора настати одмах у де-
тињству. Она се притаји до некога доба у телу,
па тек онда рупи свом снагом. Обично су то из-
весна доба, кад те болести излазе, а женидба и у-
дадба је врло често повод томе.

И гдекоје женске болести прелазе радо с ма-
тере на кћер, а оне су за пород још опасније. По-
ред тога је болесна газдарица готова пропаст ку-
ћевна, а рана смрт материна убиство дечије. По-
мислите само на толике приповетке о маћехама, па
и на оно, што сте сами доживели. Помислите само
на млада удовца пона са нејаком дечицом. Нико
да му децу отхрани и напути, нико да му кућу
води, а и да се сме да жени, довешће толикој
деци маћеху, породиће с њоме још које дете, а
маћеха ће за своју децу ону туђу жртвовати. Хо-

ће ли довести туђу жену, да му газдује с децом и
по кући? Жалост је то, и човеку хоће срце да пу-
кне, кад види, где иза младе матере остане јато
ситне, нејаке, луде дечице. У напред можеш рећи,
да ће пропасти у туђем свету без мајчине неге и
напуге, а баш ако и не ће са свим пропасти, а оно
ће пропатити своје најлепше године, па тек онда
не ће достићи оно, на што би га права мајчина нега
и брига напутила.

Ал' и рана смрт очина је несрећа детиња, на-
равно не толика, као кад мајка умре. У оцу нам
умре „хранитељ и бранитељ,“ а човек је тако јадно
створење, да тога дуго и дуго треба. Замислите
себи удовицу са шесторо нејачади! Нека јој је о-
стало иза мужа, опет су деца јадне сироте, а мати
мученица на свету. Нигде таке заштите, као у мужа
и оца, па и ако јој туђ свет не развуче оно, што
јој је иза друга остало, не ће опет она сама моћи
своју децу онако напутити, као с њиме. Је ли муш-
ких, поодрашће, па где је онда мушка рука да њи-
ма влада. Та ваљда сте и ви опазили, да иза мајке
олоше женска, а иза оца мушка деца.

Да како да се од тога није сачувати, ако не-
срећа хоће, и ако се од напрасне болести умре.
Али има опет прилика, где се у напред може зна-
ти, хоће ли нам деца још за малена осиротити,
хоће ли нам друг дуга века бити. Има где смрт
гледати из очију, а има опет где се по породици и
другим знацима и најздравијем може у напред ре-
ћи, да не ће дуго. Ово особито вреди код бледа,
мршава, крљава, јектичави и шкрофуљава света,
где је женидба, удадба и рађање деце управо уз-
рок, што ускори смрт. Пуна ал' бледа ил' жута ли-
ца показују болест и опаснија су него мршава. На-
дувена горња усна и нос, отечене жлезде око вра-
та, потмуо, слаб глас, задах из уста, болесна су-
родица, честа смрт у породици и узрок њезин, све
су то знаци, што ваља да нас одврате од женид-
бе. Нека је по свему другом прилика најбоља, а

нека је изгледа, да ће оболети и скоро умрети, онда је доста разлога, да све друго презремо. То смо дужни сами себи, а још више деци својој.

Али не само болест, него и која страст родитељска хоће да пређе на децу, а може боме да науди здрављу и животу дечијем. И сами знате, да син наслеђује често очине пороке, а кћи материне. Оно не мора бити и има случајева, где најгори отац роди најбољег сина, ил' најневаљалија мати најчеститију кћерку. На опет ми обично велимо: „како дрво, 'наки клин, какав отац, 'наки син“ или „гуд ће ивер од класе“ или „каква мајка, онака и ћерка,“ па обично је доиста тако. А што се тиче дечијег здравља и живота, то је некојих страсти родитељских, што јако утичу на њих. За блуд знате и сами, колико је штетна по здравље дечије, а за пијанство веле научењаци то исто. Читав низ можданих и других болести навађају лекари као последицу очине или материне страсти — пијанства. па не само у првом, него другом, трећем па чак и даљем колону.

По овоме видите, да при женидби и удадби ваља добро мотрити на здравље и страсти онајпре и онајбоље оних, који ће се узети, а боме и родитеља и суродица њихових. Родови и суродице су при томе с тога важни, што има болести, које обично не иду на прво ил' друго колено, већ које прескоче, па се тек после јаве. Тако н. пр. хоће

падавица да пређе с деде на унука, а не с оца на сина, ил' глухо-немоћа с глухога ујака на сестрићево дете и тако даље. Па тако је и са страстима. Укореењена болест или страст у којој породици ваља да нам је увек прст, који прети опасношћу и да нам је разлог, да из те породице не узимамо.

И сродство родитељско опасно је по здравље и живот дечији. То се најбоље види код оних народа, где је брак међу суродицом допуштен н. пр. код Чивута. Ниједан народ ваљда не пати толико од тако разних, и од тако страшних болести као чивутски, а особито пољско-чивутски. Наравно да је томе кривица и до начина, како они живе, до нечистоте и других штетних обичаја у тога народа, ал' доста и онајвише је томе криво то, што се код њих узимају и најближи сродници. — Није дакле ни у нас тек само обичај, „навешћивати“ у цркви пред скупљеним народом младенце или женике, већ разложен начин, како би се онајпре и онајбоље могло дознати, је су ли навешћени у каком сродству. Да како, да сада на навешћивање нико и не мотри и нема од њега користи, и да се често и лако „вади диспензација;“ али по моме мњењу ваљало би то строго одржавати, те сроднике не венчавати. На жалост, наше конзисторије гледе од новија доба кроз прсте, па је случајева, где се и најсроднији узимају, баш као и у Чивута.

КАМИЛА или ДЕВА.

У свету има свакојакних земаља. Једна земља је плодна, а друга није. У једној има изобиља свачега: биљака, животиња и свега другога, што је човеку за живот нужно. У другој нема скоро ништа и човек мора да злопати, мора да се помаже како може.

Но природа се обично постара, да свакој земљи бар по нешто даде, што човеку у животу служи. У северном хладном појасу Америке, Јевропе и Азије увек је хладноћа, те су и људи закрљавили. Ту има слабо и животиња. Па ипак има ту једна животиња, која човеку скоро све његове потребе подмирује. Та је — северни јелен, ирвас.

Смелом, слободном и независном Арапу, сину шкроке, непрегледне пустиње у Азији и Африци, где сунце непрестано жеже, где је ваздух загушљив, те уморени путник скоро умире од суше и жеге: ту је природа Арапу дала камилу (дву), која је то исто за њега, што је ирвас за северњака. Камила као теретна животиња као теглећа марва од велике је користи источним народима; за Арапа пак она је од неизмерне вредности, јер он без ње не

био могао опстати, он од ње добија храну и одело, као Лапонац од северног јелена. Млекома камилним храни се Арап. Од њега добија сир и „путер“. Он једе месо, особито од младих камила. Ово му месо врло добро прија. Од длаке њене прави он хаљине, а продаје је и у Јевропу. Од коже прави обућу. Ђубре, које осуши, служи му као гориво.

Но камила је особито важна као теглећа животиња. Камила с једном грбом или дромедарједина је кућевна животиња по пустињама. Она иде кроз сву пустињу, јер може дуго бити без воде. брзо иде, а с мало хране је задовољна. Без камиле био би Мисир одсечен од Абисиније, Берберска би била одсечена од земаља с оне стране Сахаре (велике пустиње у Африци), Сирија од Персије, Аранска од целога света; пустиње биле би непроходне, сва би трговина у тим земљама престала, људи би у назадак ишли, све би више подивљали.

Тело камилино је створено за пустињу. Она може дуго да жедни, може да у желуцу воде за дуже време понесе. Камила има у стомаку четир одељка. Највећи је онај одељак, у ком је вода.

Овај има много ћелијаца. У њима се вода накупи, одакле се у грло пење, кад год је потреба. Тако камила може три до четири дана без воде провести, али за то кад добије прилике попије 50, 60 и до 100 фуната воде. Најбоље камиле подносе жеђ десет до дванаест дана; многе пак цркну, кад морају тако дуго да жедне. Ако карван (друштво, које путује кроз пустиње) са 30 камила дође на извор у пустињи, који има један једини, узан приступ, тако да само једна камила може пити, то треба често три дана, док се све камиле напију.

Но камила није само за то добра за путовање кроз пустињу, што може трпети жеђ, него и е тога, што она из далека може да оћуши воду, извор, па често спасе од смрти и себе и свога господара. Човек не би ни слутио, да ту има близу воде, а камила то осети.

Један путник приповеда ово: „Карван један од трговаца и робова ишао је из Бербира у Дараву. Бојећи се, да их не нападну разбојници, поћу они к истоку и воћ, који их је водио, требао је да их одведе до једног извора, одакле неугажен пут северу воћаше. Воћ помете пут. У једаред не знадоше, где су. После пет дана несташе воде. Надали су се још, да ће идући западу наићи на Нил. Проћоше два дана у највећој жећи. Нема ни трага од реке. Шестнаест особа поумираше од жећи. Многи очајаваху. Трговац један науми, да сам с камилама поће, те да ове својим нагоном наћу воде. Он заповеди робовима, да га привезу за најјачу камилу, па онда са својим људма удаљи се од остала друштва, које није никад више чуло о њему. Ово је ишло путем, којим је започело, још један читав дан, и најпосле угледају познате горе, мећу којима је било извора. Но тако су били уморни, да нису кадри били до тих гора отићи. Само две камиле могле су се још држати на ногама. На ове уседну два човека, која су била најмање уморена, да потраже изворе. Један од ове двојице на брзо спадне са своје камиле, није више могао говорити, машући своме другу, да га остави судбини, а да сам настави пута. Али и овај био је тако ослабио од жећи, да је обневидео, и да је помео пута, који је иначе врло добро познавао. После дуге блудње морао је сићи с камиле и клоне под једно дрво, очекујући крај својој патњи. Али нова нада оживе му последњу снагу. Камила отрчи као помамна, а он је знао, да она то само онда ради, кад осети воду. Он се стане пужати даље за њом, када га снага остави, те он са свим клоне. Овде га наће један Бедујин (Арап), поспе му воде по лицу, освежи га тиме, тако да је могао за камилем даље ићи, коју после по сахата доиста наћу

на извору, који њих и остале чланове карвана освежи, те су могли пут наставити.“

Што тај путник још каже о томе, колико један карван воде потребује, то најбоље доказује, да не би било можно без камиле по пустињи путовати. „Јевропљанин не може себи представити, колико у пустињи треба воде, да човек своју жеђ загаси, која је у толико већа, што овде једу јела од брашна и „путера“. Ја не претерујем, кад кажем, да сам каткад после подне на један пут попио по два пуна стаклета воде. Обично се узима, да човеку тулумина обичне величине, у коју стане 50 — 60 фуната воде, три дана траје. У пустињи се у опште не пије често. Нико не пије, док не стане цео карван, јер иначе га називају мекушцем и кажу, да му је „тулумина за уста зарасла“. Ако у Африци уз карван и коња има, мора по једна камила воду носити. На изворе, којих овде онде имаде, не може се на сигурно рачунати, јер они често усахну и исуше се, особито кад самум (ветар) по пустињи задува.“

Као што камила жеђ, тако може и глад трпети. Опажано је, да грба камилине, која се састоји из дебљине, када се камила добро храни, нарасте, а када нема хране, опадне и каткад је са свим нестане. Те тако се може на сигурно узети, да камила у оно доба, када гладује, од сока своје грботине живи, те је ова неки „пшпајз“ за њу. Камила и иначе наће у пустињи хране, само ако где има и најзлоудније биљке. Она тражи и тамо бодљикаве биљке, коприве, чекаљеве, грање и кору, где би могла наћи траве и друге лепе хране. Зубе има таке, да то све може ижватати. Горња јој је усна расцепљена и хрскава као у наше овце, тако да може сваку травку очупати и појести.

Осим тога, што може трпети глад и жеђ, кадра је камила неколико дана једно за другим трчати. Махари — или хеири-камила може, кад није оптерећена, него кад само јахач на њој седи, 24 сахата непрестанце трчати. За то време нити се одмара нити тражи хране. За то доба кадра је она да преће 24 до 28 немачких миља.

Теретна камила не може тако брзо ићи. Кад носи терет од 6 до 10 цената, може дневно да преће 6 миља.

Осим што је кадра терет носити, може камила, да дан ноћ проводи без сна. Као морска лађа, тако и она даћу ноћу напред јури тако, да се и назива пустињска лађа. Камила има под ногама јастучиће, који јој пожаху, да може лакше по песку ићи; даље има седам кврга (жуљева) по прсима, предњим и стражњим ногама, које, када се камила спусти да отпочива, највише терета држе. Камила главу држи

високо и поздрве може затворити, те се тако сачувати од опасног ветра самума, који ниско дува и несак усколеба.

Као што је Арап кадар подносити врућину, глад и жеђ, неспавање и свакојаку непогоду, тако обучава и своје камиле, да их у ономе, што од саме природе имају, још више усаврши.

Кад се камила окоти, одмах, после неколико дана Арап мало камилче учи, да се спусти на колена и тако га држи по дуже; онда натовари на њега приличан терет, скине га, па натовари још већи. Он не пушта камилу, да ждере колико хоће, него јој даје по мало хране, привикава је на дуге путове, ускраћујући јој мало по мало храну. Даље је учи у трчању, пуштајући је да заједно трчи са коњима, докле је не научи, да тако као ови, а још и брже трчи. Арап прави врата своје куће ниска, једва 3 стопе у висину, и научи камилу да на коленима кроз ова врата у авлију уђе. Седло, које се намеће дромедару, у средини је шупље, да може обухватити грбу; остраг и напред има на седлу парче дрвета, за које се Арап хвата, да се пошне на камилу. Са стране обеси дуге кесе са храном за се и за камилу; осим тога има тулумину заводу и уздицу, којом управља камилу. То му је цела опрема. Кад Арап хоће да се пошне на камилу, он јој само даде знак, она клебне, он јој стане ногом на предње ноге. Тада јахач од један пут усне се на седло, држећи се с преда и од остраг; јер камила чим је јахач пусти од један пут се уздигне, и то прво предњи део тела, и тада би јахач да се не држи морао натраг пасти, па онда стражњи део и тада би да се не ухвати морао напред посрнути. Јевропљанин се тек после дужег времена научи на овај начин јахања. Јахач не може дромедарем да влада као коњем, он се на њему непрестано дрма тако, да који није вичан, често мора повратити оно, што је појео, као на мору. Тегоба путовања је у толико већа, што камила не подиже кад иде ноге у накрет т. ј. предњу с десне и стражњу с леве стране, него предњу и стражњу ногу с једне стране. Ма да је Арап врло вешт, те знаде се довити кретању и ударцима камилиним, ипак му глава кад

јаше на њој, непрестано дрма се. Арап јаше час на грби, час се пружи по товару, а често седи по читаве сахате за теретним седлом на прекршеним ногама.

Живот камилин најособитији је код номадских Арапа. (Номадски Арапи немају стална места, него се скитају.) Кад Арап свој шатор где разапне, тада се камиле спуште пред њиме. Маторим камилама повежу ужетом колена тако, да не могу устати. Младе камиле леже поред њих на тврдоме песку. То траје до по ноћи, када Арапи опет пут настављају. Онда се старим камилама одреше ужета, синну се мреже, које су биле на сисама, пречећи младим камилама, да не сисају, и почну се мустити, када се музење сврши, онда опет метну мреже на више, свака животиња легне на своје место, докле не сване дан, те онда маторке пуштају младе да сисају. Докле се тако поглавица породице с камилама з бавља, савија жена са слугама шатор, и товари посуђе и ствари на камиле. На грбачи једне од најјачих камила утврди се кошар од коже, који је од прилике 4 стопе широк, у тај се метну стари људи, жене, које не могу ићи пешке, и мала деца. Тада се крену даље Јахачи јашу што је више можно близу стараца и деце и мењају се у јахању. Глава породице иде обично пред натовареним камилама, показујући правац, којим ваља ударити. Уза се носи он напуњену шишану, а за њим хита жена му. Чим јој муж даде знак, да ваља почивати, стане она, скине товар са камиле, рашири шатор, очисти земљу од камичака, рашири пољаву понамешта чинијеи обеси тулумине с водом. Обично пре изласка сунца крену се путовати, а око четир сахата по по дне опет разапну шатор, те се одмарају.

Лено ти је погледати камилу пред вече, како пасе. Пустиња је залазећим сунцем обасјана, па камила чудна створа, тамно жуте — боје, врат као ноја, којег час опружи, час у увуче, пасе. Поред ње одмара се арапска породица. Учини ти се, као да си у староме, давном времену, када још пастири беху краљеви, када патријарси народима владаху.

По немачком.

С.

СО У СВАКИДАЊЕМ ЖИВОТУ.

Со је корисна у сваком погледу. Колико јестива не бисмо могли ни окусити, тако би нам била блажава, да није соли. Со им управо даје пријатан кус. Животиње требају исто тако соли, а тако и биљке. Елем, све што живи, треба у своме животу соли.

Да би се велика та потреба подмирила, постарала се природа на све стране. Негде наравно има тако мало соли, да се не може узети ни у обзир, али се негде налази у тако великим количинама, да је отуда човек узима за своју потребу. Тако се налази со наслагана у читавим стенама као камен.

који пут као слана или као снег по земљи, има је растворене у морској води, у многим изворима и језерима. Са тих места добијамо онда ми со, што је требамо у свакидањем животу. У овој царевини знаменит је велики сони мајдан, који се налази у Вјелички, у Галицији. Из отог једног мајдана добије се на годину до 2 милијуна цената соли.

У трговину долази со, која се налази као камен и која се вади из извора. Изворска је со у опште бела со. Добра со мора бити врло бела, чиста, светла, провидна, уз то густа и зрната, лака по тежи, врло сува и чистога куса. Мора се у води лако и брзо растварати; кад се раствара, не сме цврчати и не сме вода од ње постати мутна.

Каменита со онака, како се у природи налази, више се употребљује за саламуру, него у јела. Таква со доста ретко је чиста и као што треба бела. Морска со се употребљује само на сољење морских риба.

Со се за саламуру употребљује због тога, што месо, које је добро осољено, не ће се укварити, не ће иструнути и у таквом се стању може одржати дуже времена. Ево за што. Од свију саставака, што се у коме телу налазе, највише припомаже вода, да се тело квари, да труне. Ствари, које се налазе на сухом месту, не ће трунути, а на против иструнуће све ствари, које се налазе у влази. За потврду тога може сваки кијамет примера наћи у обичноме животу. Кад се месо посоли, со извуче готово сву воду из меса, те се у тој води раствори, а месо постане с тога сухо и скупи се. Као друге сухе ствари, тако и сухо месо не ће трунути.

Кад смо већ у речи о осољеном месу, не ће бити с горег, да мимогред напоменемо још нешто. Месо из саламури не храни никад тако, као свеже месо. Со, кад извуче из меса воду, она с водом извуче из меса и неке друге саставке, и то баш оне, који хране. Ти саставци остану у саламури и баце се са саламуром, те се не употребљују за јело. Тиме из осољеног меса нестане неких саставака, који би иначе хранили наше тело.

Со се после узима као зачина у разна јела. У томе со особито припомаже, да нам се јела лакше варе. Она надражи жлезде и платна, у којима се луче сокови, који су потребни за варење, те се онда излучи више сока. У устима одмах надражи пљувачне жлезде, те се излије више пљувачке, у желуцу (стомаку) надражи желучна платна, те се излије више желучна сока, а што се више пљувачке помеша с јелом и што се више излије желучна сока, с отим се и свако јело лакше свари, пре се у желуцу претвори у кашу.

Осим тога скоро сва јела, кад су посољена, много су куснија, него кад су неслана. Само кад со-

лимо јела, треба да их умерено солимо, ни премало соли, ни премного соли. Од премного соли надлаже нам се сувише живци, жеднимо преко мере, тишти нас у желуцу, тешко мокримо и т. д.. од премало соли или кад никако не солимо јела, онда нам се сувише накупи слуза (шлајма), јављају се гљисте и тако даље.

Али без обзира на то, не треба бити баш издашан у сољењу јела, јер свакако је лакше, неслано јело досолити, него учинити, да преслаано јело буде опет кусно. „Досо на сто...“

Со улази у човечје тело и на разне друге начине. Тако у свакој изворској води има нешто мало растворене соли, има је у неким биљним деловима и животињским материјама. Већ стари народи су увидели, да је со важан придатак јелу и да је и иначе потребна за тело, тако да се већ од вајкада узима у јела. У разним деловима у човечјем телу има увек од прилике 1 фунта соли; што је сувише, то се на разне начине, као и друге већ непотребне ствари, истури на поље. Годишње треба човек до 16 фуната соли.

Даље је доказано, да све биљке, што их ми негујемо за своју потребу, требају доста соли. За то у неким земљама, особито у Инглеској гноје такве биљке сољу, нарочито ако се у самој земљи не нађе доста соли за њих. Разуме се по себи, да то према данашњим приликама скупо стаје, јер со не може никад тако јевтина бити, као други какав гној. Колико кад соли треба, само се према томе може удесити, кад се зна, каква је земља, на којој биљке расту и какве су биљке саме.

Од свију биљака, што их ми негујемо за своју потребу, требају особито много соли ево ове: кељ, кромпир, разне врсте репе и махунасте биљке (пасуљ, грашак, сочиво, боб).

Растворена со је многим тима биљкама шгодљива у оно доба, кад клијају. Не сме се дакле со употребити као гној, кад се биљке посеју и кад почну клијати. Кад већ олиста биље, онда со учини, да брже и бујније расте. Со може само онда имати уплива на биље, кад је растворена. За то се мора најпре растворити у води, па поливати, или причекати, док не падне киша.

И за стоку се употребљује со као зачин. Кад уз крму добија и соли, онда јој крма постане куснија и боље се вари, као што је то и код човека.

Особито добро чини со онда, кад настану какве болести и редње. Со учини, да се храна боље свари, а кад се храна добро вари, онда је животиња и здравија и снажнија. Здравље и снага одрже животињу, те не даду, да је нападне болест.

Кад би се стока хранила и неговала како треба, кад би јој се крма одабирала, а не би се трпало

све и сва, онда на послетку не би со била нужна. У крми самој нашла би стока толико соли, колико јој је потребно за тело.

Со чини добро стоци само онда, кад јој се умерено даје. Премнога со надражи сувине оне делове, који су за то, да варе храну.

У опште може се рећи, да со чини добро стоци само у овим приликама:

1. Кад јој се даје бљутава храна, као: мекиње, брашно, прекрупа и т. д.

2. Кад јој се даје снажна и многа храна, кад се н. пр. стока ухрањује, јер онда треба стомах много посла, да све то свари, а свариће је тим лакше, што га со већма надражи.

3. Кад стомах у стоке олабави и ослаби и кад се стока напуни слуга.

4. Кад је хладно, а влажно време, да се не би излегле отуд какве бољетице.

Доказано је, да у свима тима приликама со особито добро чини. Со је на своме месту нарочито онда, кад се стока ухрањује, те кад јој се даје бљутава, тешко сварљива храна. И музарама прија со, те музаре, које добијају соли, дају више

млека. Ево за што. Да се више млека направи, треба што више воде да има у телу. После соли се страшно жедни, те тако морају музаре да пију онда више воде, него иначе. Али то је потребно само онда, кад им се даје суха крма.

Колико кад треба стоци соли давати, не може се потанко одредити. Количина соли се равна према томе, да ли у ваздуху има много или мало влаге, које је доба године и каква је храна.

Што је животиња млађа, тим јој се мање соли даје; ако треба јаче хране, даје јој се више соли.

Најбоље је оставити самим животињама, да оне узму соли, колико им треба. Ако имамо соли у камену, онда метнимо пред стоку такав камен, па она ће лизати, колико јој треба. Кад немамо камена, онда узмемо дебелих, густих врећа, метнимо у њих соли, овлажимо и ставимо их пред стоку. Стока ће лизати те вреће и пљувачком својом раствориће толико соли, колико за себе треба.

Обично се пак помеша со с крмом. Онда се узима на одраслу краву музару $3\frac{1}{2}$ лота, на коња $1\frac{3}{4}$ лота.

Б Е Л Е Ш К Е.

48. (Гушчје перје.) Маторе гуске и гускови, који се у тој години не употребљују за приплод, могу се преко године трипута чупати и то: почетком априла, јула и октобра. Четири пута је сувише.

Младим гускама, које се кљубају, не сме се чупати перје, јер им то одузима снагу и смета им, те не могу како треба да расту.

Гускама, које употребљујемо за приплод, можемо у пролеће, по што већ излегу јаја, и у септембру ишчупати 4 или 5 вила (брчја пера) са врха из сваког крила, јер им та пера и онако отпадају.

Као што се зна, гуске живе 9 до 10 година, а онда нису ни за што друго, него да се чуна са њих перје.

Од једне рано у пролеће излежене гуске, која је прилично велика, добије се од прилике 1 фунта перја, кад се двапут чуна и кад срачунамо и оно перје, што га добијемо, по што гуску закољемо.

Пре него што бисмо чупали перје, ваља гуску да оперемо или окунамо. То перје треба метнути у какву корпу, али га не сабити, и ставити неко време на промаху, где је иначе заветрина, да не би перје одлетело. После тога ваља их ставити у ретке вреће, које се изнесу на сунце и које се сваки дан претресају и шипкају све дотле, док не

буде у перју нимало прашине и док се не осећа никакав задах.

Те се вреће после обесе, најбоље у проветривим собама или таванима, али тако високо, да ако је могуће не допре до њих ни прашина нити какав задах.

На тај се начин одржи боље перје, него у бурадма, где га пре наједу мољци, и може се већ после године дана употребити, а да се не згрудва.

Перје од кљуканих и закланих гусака не сме се помешати са перјем од живих гусака и мора се особито добро просушити. Исто се тако не сме смешати начје и гушчје перје.

49. (Против обада и муха на животињи.) Они, који држе стоку, знају, колико преко лета досађују њиховој стоци мухе и обади. Ево најпростијега начина, којим ће моћи отклонити те зле госте.

Нека набацају у суд, наливен водом, утучена орахова зелена лишћа, те свако јутро, пре него што истерају стоку на пашу, нека је намажу сунђером или крпом, умоченом у ону воду.

Тиме ће стока вас цели дан бити слободна од обада и од муха.

50. (Ваши на нашим домаћим животињама.) Ваши (уши) су готовани, који не траже сами за себе хране, него живе о туђој муци, сисајући крв из

других животиња. Њих има на свима нашим домаћим животињама. Хране се од њихове крви, по што њушком својом набоду кожу и сисају. Свака врста животиња има своју особиту врсту ушију, која се разликује од свију других врста.

Али и боја ваши на једној истој врсти може се мењати, н. пр. у животиње са белом кожом је бела, са мрком кожом на против мрка.

Међу нашим домаћим животињама је највећа уш, која се налази на свињама, а најмања, која се налази на овцама. Уши на телету и на волу као да нису од једне исте врсте, него су по све различне. Магарећа уш, веле, налази се и на коњу, ма да коњ има за себе своју уш.

Животиње, које имају вашију, тару се и чешу скоро без престанка. Ваши се могу видети особито јасно, када оставимо животиње на сунцу, па им подигнемо длаку у вис.

Вашију се налази готово свугде и запате се по највише с тога, што се животиње рђаво држе, и негују. Кад се животиње држе нечисто, н. пр. кад прашина и зној дуго времена остану на кожи, кад се животиње налазе у нечистом, нездравим шталама, кад чиста животиња долази у додир са вашљивом, у свима тима приликама могу ваши да се запате.

Сваки дан се можемо уверити о томе, како ти гадни готовани насрћу особито на оне животиње, које су онемогле или глађу или са рђаве, јадне хране, или тиме, што су о јесени биле на паши на мочарним ливадама и пашњацима, где су налазиле за храну само водене, киселе и опорне биљке. Ваши се који пут запате и после дугих или

тешких бољетица, јер после њих исто тако изнемогну животиње.

Ваши се залегу код коња већином на корену од длака на гриви и на репу; код говеда налазе се особито на врату, на после и по леђима; код овце тумарају по целој телу, код свиња пак има их највише међу стражњим ногама, али се налазе и другде по телу.

Све вашљиве животиње особите муке прецате од тога гада и омршаве, које с тога, што им ваши сисају сок из тела, које пак од силнога свраба. Често пута ишчешу сву длаку на оним местима, где се много нађе тога гада.

Најбоље средство против тих вашију је сива живина маст. Ту маст није ипак добро употребљавати, јер је животиње лижу и тако и саме себи уде. За то је боље узети чисти ланени зејтин, па га мало загрејати и оштром четком натрти га на оне делове, где се ваши налазе. То се може чешће и понављати.

51. (Ваши на живини.) И оне се запате највише са нечистоће по кокошињацима. Свеж ваздух и чистоћа највише припомажу, да се ваши не запате.

Ако су ваши већ преотеле мах, треба у јутру у топли који дан окречити кокошињак, али тако, да се кречом премажу добро све пукотине, које се нађу. Добро је, ако се окрече и сама седала.

Добру ће услугу учинити и то, кад се у кокошињак ставе гране од јове, кад се живина намаже терпентином, водом од натољена пелена, кад се протре пепелом од дувана и кад се неколико капи рибеље масти премажу по глави и испод крила.

Л И С Т А К.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Наши крајеви.

Нови Сад 26. јула.

(Српски патријарх.) Још који дан, па ће се сазнати, еда ли је Прокопије Ивачковић, нови изабрани патријарх, добио највишу царску потврду или не. Ако можемо судити по вестима, које се налазе по бечким и пештанским новинама, онда нема сумње, да ће овај избор бити потврђен, а има их, који већ разносе гласове, да је ово дана тога ради био министарски савет и да је избор Ивачковићев поднет цару на потврду. Црна калуђерска чета упиње се из свих сила, да осујети и овај избор, као што је осујетила и избор Арсенија V. Не само да Ивачковићу код владе могу издећу, него хоће да га и народу омразе, телалећи на све стране, како је Ивачковић Влах, а није Србин, те је грдна срамота по нас, да на српски патријарашки престо седне Несрбин — Влах.

То није истина, Ивачковић је по пореклу Србин. Он је рођен у Делиблату, у негдашњој српској банатској пуко-

внији. Отац му Андрија био је српски свештеник у истој месту и син му је Петар (у калуђерству Прокопије) ту српски васпитао. Исте породице Ивачковића има и данас у Делиблату и сви су Срби и држе се за Србе. Петар је учио гимназију у Новоме Саду и ту је као ђак ступио у добровољно позоришно друштво, које је представљало у Новом Саду и по другим нашим варошима (види о томе белешку у 19. броју „Позоришта“ од ове године,) а после је о ђачком распусту и у своме родном месту склопио добровољну дружину за позоришне представе, у којима је и сам учествовао. У калуђерски чин ступио је под митрополитом Стратимировићем у ман. Крушедолу, где је касније био и архимандритом. Г. 1848. ишао је и он као архимандрит са митрополитом Рајачићем у депутацији к цару Фердинанду у Инзбрук. Враћивши се отуда, остао је са др-ом Јованом Суботићем у Бечу, где су обавештавали бечког министра о српским стварима. Доцније га синод у Кавловцима изабере за арадског епископа, где је особито био на свом месту, што је осим српског језика разумевао и романски (влашки.) У Араду, кажу, у кући није му се друкчије ни говорило, осим српски. Кад

су се доцније Срби и Романи оделили, арадска је дијецеза припала са свим Романима. Ивачковић је искао од српског синода, да дође у коју српску епархију, али плетке неких калуђера учинише, те му се не испуни то, што је желео, и тако остаде он са свим међу Романима. Ови га по смрти митрополита ердељског барона Шагуне готово једногласно изабери за своју црквену главу у својој митрополији. Као што је један наш посланик рече, кад су га већ Романи изабрали за митрополита, приступио им је жељи с речима: Е, па кад хоћете Србина за митрополита, ја примам избор.

Иначе га хвале као добричину и као пријатеља новијим црквеним установама!

Јуче је патријарх Ивачковић положио заклетву цару у Бечу, што је постао његов тајни саветник, а данас је поднело министарство избор Ивачковићев за српског патријарха цару на потврду. „Кад ме црква зове, не могу се одрећи,“ рекао је Ивачковић, кад је чуо о своме избору.

(Загребачки сабор) састао се прекјуче у Загребу и држао је тај дан кратку седницу под Крестићевим председништвом. У тој су седници само обнародовани неки нови закони.

(Штампарска парница.) Државни тужилац у Буда-Пешти подигао је пре неког времена парницу против листа „Заставе“, због чланка „Мађарска уставност“ који је после првог панчевачког избора штампан у томе листу. Као писац тога чланка пријавио се Ђорђе Петровић, сада сарадник „Застави.“ Јуче је била коначна расправа пред поротом у Пешти и Петровић је осуђен на 8 месеци затвора и да плати 300 фор. глобе и све судске трошкове.

(Пештански сабор) завршио је пре неки дан своје седнице до нових избора тешко ће се више и састајати.

Стр а н и с в е т.

(Царево путовање.) Говори се, да ће у месецу септембру наш цар походити краљевину Чешку, те се неколико дана задржати у Прагу. И ако не иде тамо ничега другог ради, него да буде на великим војничким вежбама, ипак је због тога путовања немачка уставоверна странка јако забринута, као да се ради ни више ни мање, него о помирењу с народном странком у Чешкој. Чеси сами не надају се ничему.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

* (Трговачко књиговодство. Написао Ђура Поповић. У Београду 1874. Стоји 1 фор. 50 нов.) У делу овом, које је штампано на 14 табака велике осмине, говори се најпре у приступу (стр. 1.—61.) о значају трговине у опште, разлаже се шта је трговина и њен задатак, о разним трговачким системима и установама, о увозу и извозу, о подели трговачког рада, о купу и продаји, на послетку се говори и о Србину као трговцу. Даље се објашњује у опште трговачко књиговодство, наводе се изводи из законика српских и аустро-угарских о вођењу трговачких књига, разјашњују се разни начини, како се воде трговачке књиге, излажу се правила о једноставном и двојном књиговодству и што уз то иде, са правилима и примерима. На послетку је додато тумачење српских скраћених и свију страних речи, којима се служи наш трговачки свет.

Писац је намеран, ако га трговачко општинство потпомогне, на скоро издати још неке књиге за трговце, к то: „Трговачко рачуноводство“ и „Трговачко дописивање.“

Речена књига може се добити у књижари Вел. Валожича у Београду и браће Јовановића у Панчеву.

* (Обрана верозакона. Написао Ђорђе Мандровић. У Панчеву 1874. Стоји 30 нов. а. вр.) Овом се књигом писац,

који је познат нашим читаоцима као стални сарадник на овоме листу, обраћа свима онима, који не ће да верују у бога. У књизи самој није он сам устао, да говори о богу, него само наводи, шта су све разни славни страни и наши књижевници мислили и како су мислили о богу. Тако се ту налазе речи и мисли научењака: римских, инглеских, француских, немачких, мађарских и српских. Од Срба је навео Доситија Обрадовића, дра Јована Суботића и Евстатија Михајиловића

ОДГОВОР АДМИНИСТРАЦИЈЕ.

Г. М. Јовановић, буквочанин, Земун. Тако је! Платили сте до краја године.

О Г Л А С И.

ЗА УКВАРУ (КИЛУ)

нема боље помоћи осим мојих потнасача који су најбоље врсте. Наручбине се шиљу уз нахнаме по пошти, али ваља и поручити с које је стране фалер, спуштали се доле, и меру око тела.

Фине рукавице, само 1. фор. 10. нов. пар и то само на то једно за добро припознато место код

Аугуста Циглера,

лебарска улица у Новом Саду.

4—4

СПРАВЕ

ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ.

могу се добити код подисани као што слеђује:

Једна млатица од 6 коња снаге из фабрике Claytona Schutlevorta Linkoln-a у Инглеслој кошта овде 700 фор.

Једна млатица од 6 коња снаге из фабрике Стевана Река у Пешти кошта овде 600 фор.

Једна млатица по американској системи са витлом на коли, да се може привлачити кошта 400 фор.

Једна млатица сопствени наш производ кошта сламотресом 300 фор. а. вр. без сламотреса 250 фор. а са

Једна млатица са витлом на ступцу по системи Пинета немачки производ 200 фор. за два коња по 80—100 крста врше на дан.

Једну сејаљку од Claytona и Schutlevorta по системи Гаретовој од 13 редова дајемо за 300 фор.

Једну сејаљку од Маршала од 13 редова за 300 фор.

Једну сејаљку по новом начину, лаку пара 11 редова а и горе сеје како ко воле, треба један коњ, а кошта само 1 ф. 40 н. а. вр.

Једна сејаљка што човек о врат обеси да може једнако сејати кошта само 20 ф.

Једна сејаљка по гаретовој системи са дрвеним точкови и нужним ливеним и кованим гвожђем од 13 редова врло солидно урађена кошта на месту 240 фор. а. вр.

Ветрењача од 30—50 фор. Можемо увек послужити са чистом и лепом робом а најдуже за 8—10 дана.

Напре из по нас важни узрока за сад неиздајемо а по овом опису мање више знаду и наши земљеделци те фабрикате.

Условија су $\frac{1}{3}$ капаре а остала у наточ или меницу са три подписа на 3—4 месеца.

2—3

Manojlović & Comp.
u Sentomašu